

Gazdasági tendenciák és jogi kihívások a 21. században, 4.

Készült a Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kara
Üzleti Jogi Intézetében.

Intézetvezető:
Gellén Klára
egyetemi tanár

Gazdasági tendenciák és jogi kihívások a 21. században, 4.

*Szerkesztette:
Gellén Klára*

Iurisperitus Kiadó
Szeged, 2023

Lectiones Iuridicae

Sorozatszerkesztő:

Balogh Elemér
egyetemi tanár

© <i>Árvai Gergő, 2023</i>	© <i>Krajnyák Enikő, 2023</i>
© <i>Farkas-Csamangó Erika, 2023</i>	© <i>Molnár Szabolcs, 2023</i>
© <i>Gellén Klára, 2023</i>	© <i>Németh Gabriella, 2023</i>
© <i>Hegyes Péter István, 2023</i>	© <i>Schiller-Dobrovitz Alexandra, 2023</i>
© <i>Herczeg Ágnes, 2023</i>	© <i>Tengölics Zsófia Márta, 2023</i>
© <i>Kamplér Béla, 2023</i>	© <i>Varga Dóra, 2023</i>

Műszaki szerkesztő:

Kovács Ildikó

Felelős kiadó:

Görög Márta dékán, a Pólay Elemér Alapítvány kuratóriumának elnöke

Készült az Innovariant Kft.-ben

Felelős vezető: Drágán György

ISSN 2062-5588

ISBN 978-615-6268-42-6

TARTALOM

GELLÉN KLÁRA: Előszó.	7
ÁRVAI GERGŐ: A magyar földtulajdoni viszonyok rendezésének szükségessége egy versenyképesebb agráriumért.	9
FARKAS-CSAMANGÓ ERIKA: Gyártói felelősség kiterjesztése a hulladék-gazdálkodásban	27
HEGYES PÉTER ISTVÁN: Az „élelmiszer” jogi fogalma és egyes elhatárolási kérdései. . .	35
HERCZEG ÁGNES: Technológiai kihívások a közbeszerzések területén.	49
KAMPLER BÉLA: Alanyi ÁFA-mentességet választók az ÁFA rendszerében	55
KRAJNYÁK ENIKŐ: A magyar és a norvég alkotmány környezetvédelmi rendelkezéseinek összehasonlítása a két ország alkotmánybírósági gyakorlatának tükrében	77
MOLNÁR SZABOLCS: Történelem energiaszemléletben	89
NÉMETH GABRIELLA: Az okiratfordítás magánjogi és közjogi dimenziói: fordítási és hitelesítési problematika aggályos okiratok és elektronikus iratok esetében.	105
SCHILLER-DOBROVITZ ALEXANDRA: A mező- és erdőgazdasági hasznosítású földekre gyakorolható elővásárlási jog, mint a szerződési szabadságot korlátozó jogintézmény	129
SZUROVECZ ZOLTÁN: Van-e emberi jogunk a csendhez? – Zajvédelmi tárgyú ügyek az emberi jogok európai bírósága előtt.	137
TENGÖLICS ZSÓFIA MÁRTA: A termelői támogatások versenyképességi vetülete különös tekintettel a fiatal termelői támogatási rendszerre	149
VARGA DÓRA: A települési adó az önkormányzati adóztatás rendszerében	157

HEGYES Péter István, PhD
adjunktus, SZTE ÁJTK Üzleti Jogi Intézet

AZ „ÉLELMISZER” JOGI FOGALMA ÉS EGYES ELHATÁROLÁSI KÉRDÉSEI

Abraham Maslow meghatározása alapján a táplálkozás az ember számára nélkülözhetetlen fiziológiai szükséglet, amely a szükséglethierarchia (Maslow-piramis) alapjába tartozik, így az élelmiszerellátás bármilyen megingása azonnal társadalmi reakciót vált ki.¹ Az elmúlt néhány évben sajnos közvetlenül is megtapasztalhattuk a gazdaság ezen szegmensének sérülékenységét.² A stabil élelmiszerellátás egyik feszültségpontja, amely az Európai Unió Közös Agrárpolitikáját (továbbiakban: KAP) a kezdetektől meghatározza, az élelmiszertermelők/előállítók megfelelő jövedelemszintjének és versenyképességének biztosítása mellett, az élelmiszer megfelelő áron való elérhetőségének biztosítása. Versenyképességi oldalról a Zöld Megállapodás tovább fokozta a gazdasági szereplők kihívásait. A KAP stratégiai dokumentumai³ szerint az agráriumnak és a teljes élelmiszeriparnak ki kell venni a részét a karbonsemleges Európai Unió megvalósításából. Ennek keretében a termelők és élelmiszer vállalkozások olyan új kihívásokkal szembesülnek, mint a szénmegkötő gazdálkodás; a körforgásos bioalapú gazdálkodás; a fenntartható élelmiszer-feldolgozás, kereskedelem, vendéglátás és étkeztetés; a fenntartható fogyasztás előmozdítása; az élelmiszer-veszteség és pazarlás csökkentése; az élelmiszercsalás elleni küzdelem. Ezek folyamányaként egyes területeken egyszerűsödnek, más területeken szigorodnak az engedélyezési szabályok. A termelők és élelmiszer vállalkozások helyzetét pedig egyértelműen nehezíti az élelmiszerjog többszintű és rendkívül összetett, nehezen átlátható szabályozási rendszere, amelynek be nem tartása kimagaslóan szigorú jogkövetkezményeket von maga után a védendő elsődleges érdekre, azaz az emberi életre és egészségre figyelemmel. Elengedhetetlen tehát az élelmiszerjog területének szisztematikus feldolgozása, rendszerezése, átláthatóvá tétele. Ez a jellegű kutatómunka segítheti a gazdasági szereplőket nemcsak a jogszabályoknak megfelelő eljárások kialakításában, hanem tevékenységeik diverzifikációjában is, hiszen egyes, jogilag eltérő minősítésű termékek termelése, előállítása, forgalmazása eltérő szabályozás alá eshet, így például megalapozott és kiszámítható döntés születhet az érintett vállalkozás portfóliójának bővítése vagy éppen szűkítése tekintetében. A jelen tanulmány⁴

¹ SIMONYI Péter: *A táplálkozás aktuális összefüggéseiről. Történet, egészség, fenntarthatóság*. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 2015/2. pp. 53–54. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/36005/1/jelenkori_2015_002_053-064.pdf (2023.04.10.).

² Lásd pl. COVID-járvány, orosz-ukrán háború, élelmiszerár infláció.

³ Az élelmiszer-ágazat és a mezőgazdaság jövője; Termelőtől a fogyasztóig stratégia.

⁴ A kutatást a Szegedi Tudományegyetem Interdiszciplináris Kutatásfejlesztési és Innovációs Kiválósági Központ (IKIKK) Humán és Társadalomtudományi Klaszterének IKT és Társadalmi Kihívások Kompetenciaközpontja támogatta. A konferencia a „Jog és versenyképesség” kutatócsoport keretében került megszervezésre. The

célja az élelmiszer jogi fogalmának jogdogmatikus szemléletű elemzése, amelynek keretében egyes elhatárolási kérdések is bemutatásra kerülnek.

A 178/2002/EK rendelet⁵ szerint élelmiszer „minden olyan feldolgozott, részben feldolgozott vagy feldolgozatlan anyagot vagy terméket jelent, amelyet emberi fogyasztásra szánnak, illetve amelyet várhatóan emberek fogyasztanak el”.⁶

Az anyag és a termék fogalmát nem határozzák meg így vegytisztán a vonatkozó élelmiszerjogi jogszabályok, így azok jelentésére más meghatározásokból következtethetünk. Néhány élelmiszerjogi kifejezés, amely az „anyag” fordulatot tartalmazza: alapanyag, nyersanyag, tápanyag, adalékanyag, technológiai segédanyag. Ez utóbbi kettőt vizsgáljuk meg közelebbről. Az élelmiszer-adalékanyagokról szóló uniós rendelet alapján élelmiszer-adalékanyag „bármely olyan anyag, amelyet – tekintet nélkül arra, hogy van-e tápértéke vagy sem – élelmiszerként önmagában általában nem fogyasztanak és nem használnak élelmiszerek jellemző összetevőjeként, továbbá amelynek az élelmiszer gyártása, feldolgozása, elkészítése, kezelése, csomagolása, szállítása vagy tárolása során az élelmiszerhez technológiai célból történő szándékos hozzáadása azt eredményezi vagy ésszerűen elvárhatóan azt eredményezheti, hogy önmaga vagy származékai közvetlenül vagy közvetve az élelmiszer összetevőjévé válnak”.⁷ Ugyanezen rendelet szerint technológiai segédanyag „olyan anyag, amely/amelyet:

- i. önmagában nem fogyasztanak élelmiszerként;
- ii. technológiai célból szándékosan használnak a nyersanyagok, az élelmiszerek vagy összetevőik feldolgozásához a kezelés vagy a feldolgozás során;
- iii. az anyag vagy származékai maradványainak nem szándékos, de technikailag elkerülhetetlen jelenlétét eredményezheti a végtermékben, feltéve hogy e maradványok nem jelentenek egészségügyi kockázatot és nincs technológiai hatásuk a végtermékben”.⁸

A kapcsolódó engedélyezési eljárás létrehozásáról szóló rendelet tárgyi hatályát meghatározó jogszabályhely az „anyag” fogalmát összefoglaló jelleggel rögzíti, beleértve „az élelmiszerekben, illetve azok felületén használt vagy felhasználásra szánt élelmiszer-adalékanyagok, élelmiszerenzimek, élelmiszer-aromák és élelmiszer-aromák alapanyagait, valamint az aromatulajdonságokkal rendelkező élelmiszer-összetevők alapanyagait”.⁹

A hivatkozott terminusokból az a következtetés vonható le, hogy anyagról jellemzően akkor beszélünk, amennyiben az valamilyen módon egy összetett élelmiszer részét fogja

research was supported by the ICT and Societal Challenges Competence Centre of the Humanities and Social Sciences Cluster of the Centre of Excellence for Interdisciplinary Research, Development and Innovation of the University of Szeged. The conference was organized within the framework of the „Law and competitiveness” research group.

⁵ Az Európai Parlament és Tanács 178/2002/EK rendelete az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról, HL L 31., 2002.2.1., pp. 1–24.

⁶ 178/2002/EK rendelet 2. cikk.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1333/2008/EK rendelete (2008. december 16.) az élelmiszer-adalékanyagokról, HL L 354., 2008.12.31., pp. 16–33., 3. cikk (2) a) pont.

⁸ 1333/2008/EK 3. cikk (2) b) pont.

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 1331/2008/EK rendelete (2008. december 16.) az élelmiszer-adalékanyagok, az élelmiszerenzimek és az élelmiszer-aromák egységes engedélyezési eljárásának létrehozásáról, HL L 354., 2008.12.31., pp. 1–6., 1. cikk (1).

képezni. Igaz ez még abban az esetben is, ha egyébként az adott anyag önmagában is elfogyasztható lenne. Megerősíti ezt az értelmezést a 178/2002/EK rendelet azon kiegészítése is, miszerint az „élelmiszer” fogalmába beletartozik az ital, a rágógumi, valamint „*az előállítás, feldolgozás vagy kezelés során szándékosan hozzáadott bármely anyag*”, többek között a víz is.¹⁰

A „*termék*” fogalmát a 178/2002/EK rendelet több jogintézmény kontextusában is használja. Ezek közül érdemes kiemelni az elsődleges termelés fogalmát¹¹, a nyomon követhetőség rendszerét¹², illetőleg az élelmiszer-vállalkozók visszahívási és kivonási kötelezettségét.¹³ Továbbá, ha az élelmiszer-higiéniáról szóló rendeletet vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy az kifejezetten a termék fogalmát használja, lásd például: alaptermék; feldolgozatlan termék, feldolgozott termék kategóriákat.¹⁴ Az élelmiszerjogi joganyag teljes „átvilágítása” a jelen tanulmány kereteit meghaladná, de még egy jogszabályt az elemzés szempontjából idecitolnék. A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek minőségrendszereiről szóló rendelet¹⁵ ugyanis egyrészt következetesen a termék kifejezést alkalmazza,¹⁶ másrészt az I. számú mellékletében felsorolásra kerülnek azok a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek, amelyek eredetmegjelölést és földrajzi jelzést kaphatnak, illetve amelyek hagyományos különleges terméknek minősülhetnek. Néhány példa: sör; csokoládé, és abból készült termékek; kenyér, péksütemények, cukrászsütemények, édesipari termékek,

¹⁰ 178/2002/EK rendelet 2. cikk.

¹¹ 178/2002/EK rendelet 3. cikk 17. „elsődleges termelés: elsődleges termékek előállítása, termesztése vagy tenyésztése, beleértve a termék betakarítását, a fejtést és a haszonállat-tenyésztést az állatok levágásáig. Ugyancsak ide tartozik a vadászat és a halászat, valamint a vadon élő termékek betakarítása”.

¹² 178/2002/EK rendelet 18. cikk (3) Az élelmiszer- és takarmányipari vállalkozóknak rendelkezniük kell olyan rendszerekkel és eljárásokkal, amelyek lehetővé teszik azoknak az egyéb vállalkozásoknak az azonosítását, ahová termékeiket szállítják. Ezeket az információkat az illetékes hatóságok kérésére a hatóságok rendelkezésére kell bocsátani.

(4) A Közösségben forgalomba hozott, illetve valószínűleg forgalomba hozatalra kerülő élelmiszereket vagy takarmányokat el kell látni olyan címkékkel vagy azonosító eszközökkel, amelyek a vonatkozó meghatározott rendelkezések követelményeivel összhangban, a vonatkozó dokumentáción és információkon keresztül lehetővé teszik a termékek nyomon követését.

¹³ 178/2002/EK rendelet 19. cikk (1) Amennyiben egy élelmiszer-vállalkozó úgy véli vagy okkal feltételezi, hogy egy élelmiszer, amelyet a vállalkozás behozott, előállított, feldolgozott, gyártott vagy forgalmazott, nem felel meg az élelmiszerbiztonsági követelményeknek, és a kérdéses élelmiszer már kikerült az élelmiszer-vállalkozó közvetlen ellenőrzése alól, az élelmiszer-vállalkozó haladéktalanul kezdeményezi az élelmiszer kivonását a piacról és erről tájékoztatja az illetékes hatóságot. Ha a termék eljuthatott a fogyasztóhoz, a vállalkozó hatékony eszközökkel és pontosan tájékoztatja a fogyasztókat a kivonás okáról, valamint szükség esetén – amennyiben egyéb intézkedések nem elegendőek a magas szintű egészségvédelem megvalósításához – vissza kell hívnia a fogyasztóhoz már leszállított terméket.

(2) Az az élelmiszer-vállalkozó, aki az élelmiszerek csomagolása, címkézése, biztonsága és egysége megváltoztatása nélkül kiskereskedelmi és forgalmazási tevékenységet lát el, saját tevékenységeinek keretein belül kivonja a piaci forgalomból azokat a termékeket, amelyek nem felelnek meg az élelmiszerbiztonsági követelményeknek, és az élelmiszerek útjának nyomon követéséhez szükséges információk átadásával, a termelők, feldolgozók, gyártók és/vagy illetékes hatóságok által kezdeményezett intézkedésekben együttműködve hozzájárul az élelmiszerek biztonságához.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 852/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az élelmiszer-higiéniáról, HL L 139., 2004.04.30., pp. 1–54., 2. cikk (1) b), n) és o) pont.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1151/2012/EU rendelete (2012. november 21.) a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek minőségrendszereiről, HL L 343., 2012.12.14.

¹⁶ Lásd pl. termékleírás, hagyományos különleges termékek, hegyvidéki termék.

kekszek és egyéb pékárú; tészta; só; készételek. Végezetül hivatkoznék egy nem élelmiszerjogi jogszabályra, hogy analógia útján közelebb kerülhessünk a termék fogalmának meghatározásához, bár a bemutatásra kerülő fogalom kifejezetten kizárja alkalmazása szempontjából az élelmiszereket.

A termékek piacfelügyeletéről szóló 2012. évi LXXXVIII. törvény szerint termék *„minden olyan ingó dolog, amelyet fogyasztóknak és felhasználóknak szántak, és üzleti tevékenység folyamán ellenszolgáltatás fejében vagy anélkül, új, használt vagy újra feldolgozott állapotban szállítottak vagy bocsátottak rendelkezésre ...”*.¹⁷

A fentiekből látható, hogy teljes mértékben elhatárolni az anyag és a termék fogalmát nem lehetséges. Összefoglaló jelleggel érdemes hivatkozni a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló 1169/2011/EU rendeletre, amely *„összetevőként”* határoz meg minden anyagot és terméket, beleértve az aromákat, az élelmiszer-adalékanyagokat és élelmiszerenzimeket is, vagy összetett összetevő bármely összetevőjét is, *„amelyet élelmiszer előállításánál vagy elkészítésénél használnak fel, és a késztermékben még jelen van, akár módosult formában is”*.¹⁸

Az élelmiszer jogi fogalmának következő meghatározó elemei a *„feldolgozatlan”* és a *„feldolgozott”* fordulatok, amelyek definícióját az előzőekben említett 852/2004/EK rendelet rögzíti az alábbiak szerint:

- feldolgozatlan termékek: *„olyan élelmiszerek, amelyeken még nem végeztek feldolgozást, és ide tartoznak a szétválasztott, részekre osztott, elvágott, szeletelt, kicsontozott, darált, megnyúzott, őrölt, vágott, tisztított, darabolt, kifejtett, tört, hűtött, fagyasztott, mélyfagyasztott vagy kiolvasztott élelmiszerek”*;¹⁹
- feldolgozott termék: *„a feldolgozatlan termékek feldolgozásából származó élelmiszerek. Ezek a termékek tartalmazhatnak olyan összetevőket, amelyek az előállításhoz szükségesek, vagy különleges tulajdonságokat adnak nekik”*.²⁰

Feldolgozás alatt a vizsgált élelmiszer-higiéniai rendelet az eredeti terméket lényegesen megváltoztató bármely tevékenységet érti.²¹

A feldolgozatlan termékeken belül el kell különítsük az ún. *alaptermékek* kategóriáját, azaz az elsődleges termelésből származó termékeket, beleértve a termőföldből, állattenyésztésből, vadászatból és halászatból származó termékeket.²² A 852/2004/EK rendelethez kiadott Útmutató alapján az alaptermékek többek között magukba foglalják a következőket:

¹⁷ 2012. évi LXXXVIII. tv. 2. § 30. pont; a fogalom meghatározás nem vonatkozik az élelmiszerre, a takarmányra, az élő növényre vagy állatra, az emberi eredetű készítményre vagy a közvetlenül a növények vagy állatok reprodukciójához kapcsolódó növényi vagy állati eredetű készítményre, továbbá a villamos energiáról, a földgázellátásról és a távhőszolgáltatásról szóló törvény hatálya alá tartozó termékekre és szolgáltatásokra.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1169/2011/EU rendelete (2011. október 25.) a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról, az 1924/2006/EK és az 1925/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról és a 87/250/EGK bizottsági irányelv, a 90/496/EGK tanácsi irányelv, az 1999/10/EK bizottsági irányelv, a 2000/13/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2002/67/EK és a 2008/5/EK bizottsági irányelv és a 608/2004/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 304., 2011.11.22., pp. 18–63., 2. cikk (1) f) pont.

¹⁹ 852/2004/EK rendelet 2. cikk. (1) bekezdés n) pont.

²⁰ 852/2004/EK rendelet 2. cikk. (1) bekezdés o) pont.

²¹ 852/2004/EK rendelet 2. cikk. (1) bekezdés m) pont.

²² 852/2004/EK rendelet 2. cikk. (1) bekezdés b) pont.

- növényi eredetű termékek, pl. magvak, gyümölcsök, zöldségek, fűszernövények, gomba, csíráztatott magvak;
- állati eredetű termékek, pl. tojás, nyerstej, méz, halászati termékek, élő kéthéjú kagylók;
- az akár növényről vadon betakarított, akár vadon élő állati eredetű termékek, pl. gomba, bogyós gyümölcsök, csiga stb.²³

Alaptermék tehát feldolgozatlan terméknek minősül, azonban ez utóbbi tágabb halmazt takar, hiszen, ahogy az a fentebb idézett meghatározásból kitűnik, egyes cselekmények – például szétválogatás, kicsontozás, darálás – még nem teszik feldolgozottá az élelmiszert, azonban ezen cselekményeket követően már elveszítik alaptermék jellegüket. Így például a friss hús²⁴, a darált hús²⁵, a csontokról mechanikusan lefejtett hús²⁶ már nem alaptermék, hiszen az állat levágását követően nyerik, de még feldolgozott terméknek sem minősül.²⁷ Feldolgozottá abban az esetben válik a termék, amennyiben olyan műveletet végeznek rajta, amely lényegesen megváltoztatja a kezdeti terméket, mint például a hőkezelés, füstölés, sózás, érlelés, szárítás, pácolás, kivonás, extrudálás, vagy ezen eljárások kombinációja.²⁸

Növények esetén talán „homályosabb” a határ, hogy mikor is beszélhetünk „lényeges változtatásról”. Támpontot találunk viszont a 66/2010. (V. 12.) FVM rendelet²⁹ I. mellékletében, amely a növényi eredetű feldolgozott élelmiszereket az alábbiak szerint határozza meg:

- *„Növényi eredetű feldolgozott élelmiszer, szárított gyümölcsök, zöldségek, fűszernövények, komló, őrölt gabonafélék;*
- *Növényi eredetű származtatott termékek, tea, gyógytea, növényi olaj, gyümölcsle és különböző termékek, pl. tartósított olajbogyó, valamint citrom- és narancslé;*
- *Növényi eredetű, általában előre csomagolt és – főzés után vagy főzés nélkül – fogyasztásra kész élelmiszer-készítmények (egyetlen összetevő), közepes vagy kis mennyiségű összetevőkkel (mint például aromaanyagok, fűszerek és ízesítőszerek), vagy a nélkül csomagolva;*
- *Növényi eredetű élelmiszer-készítmények (több összetevő), beleértve az állati eredetű összetevőket tartalmazó termékeket, ahol a növényi eredetű összetevő(k) van(nak) túlsúlyban, kenyér és más gabonafélékből készült főtt termékek.”*

²³ Útmutató az élelmiszer-higiéniáról szóló 852/2004/EK rendelet bizonyos rendelkezéseinek végrehajtásáról p. 8. Forrás: <https://elelmiszerlanc.kormany.hu/eu-utmutatok> (2023.03.16.).

²⁴ „Friss hús”: olyan hús, amelyen nem végeztek más tartósítási folyamatot, mint hűtés, fagyasztás vagy gyorsfagyasztás, beleértve a vákuumsomagolt vagy a szabályozott nyomás alatt csomagolt húst – 853/2004/EK rendelet (lásd 32. lábjegyzet) I. melléklet 1.10. pont.

²⁵ „Darált hús”: kicsontozott hús, amelyet apró darabokra daráltak, és kevesebb mint 1% sót tartalmaz – 853/2004/EK rendelet (lásd 32. lábjegyzet) I. melléklet 1.13. pont.

²⁶ „Csontokról mechanikusan lefejtett hús” vagy „MSM”: olyan termék, amelyet a kicsontozást követően a friss, húsos csontokról vagy a bontott baromfőről mechanikai eszközökkel úgy nyernek, hogy az izomrostszerkezet sérül vagy módosul – 853/2004/EK rendelet (lásd 32. lábjegyzet) I. melléklet 1.14. pont.

²⁷ Útmutató az élelmiszer-higiéniáról szóló 852/2004/EK rendelet bizonyos rendelkezéseinek végrehajtásáról p. 9.; érdemes megjegyezni, hogy az Útmutató alapterméknek minősíti a halászati termékeket a levágást, az elvéreztetést, lefejezést, kibelezést, az úszók eltávolítását, a hűtést és az elsődleges termelés szintjére való szállítás céljából szállítótartályokba történő behelyezést követően – lásd ugyanott.

²⁸ 852/2004/EK rendelet 2. cikk. (1) bekezdés m) pont.

²⁹ 66/2010. (V. 12.) FVM rendelet a növényi és állati eredetű élelmiszerekben és takarmányokban, illetve azok felületén található megengedett növényvédőszer-maradékok határértékéről, valamint ezek hatósági ellenőrzéséről.

Az elhatárolásnak igen nagy jelentősége van figyelemmel arra, hogy eltérő étel- és ital-higiéniái szabályok vonatkoznak az alaptermékeket előállító elsődleges termelők-re és az ahhoz kapcsolódó műveletekre, illetve azokra az étel- és ital-vállalkozókra, akik étel- és ital-termelésnek, feldolgozásának és forgalmazásának bármely szakaszát az elsődleges termelést meghaladó módon végzik.³⁰ Ennek kapcsán megjegyzendő, hogy az alaptermékekkel végzett egyes cselekmények végrehajtása jogilag az elsődleges termelés keretében végrehajtottnak minősül. Az alaptermékek szállíthatók, tárolhatók és kezelhetők, feltéve, hogy ez jellegüket lényegesen nem változtatja meg. Az elsődleges termelés szintjén az alaptermékeket gyakran a jobb kiszerezés biztosítása érdekében vetik alá bizonyos műveleteknek, úgy mint csomagolás további kezelés nélkül; a zöldségek lemosása, levelek eltávolítása a zöldségekről, a gyümölcsök kiválogatása; a gabonafélék kiszárítása; levágás, elvéreztetés, kibelezés, úszók eltávolítása, a halak hűtése és védőcsomagolása; a méz kipergetése a méhsejtek eltávolítása érdekében.³¹

A higiéniai követelmények szempontjából úgyszintén jelentőséggel bír, hogy növényi vagy állati eredetű étel- és ital-termelést foglalkozik az adott vállalkozás. Ugyanis az állati eredetű étel- és ital-termékek fokozott – elsősorban mikrobiológiai és kémiai – veszélyeket jelentenek, így az „általános” étel- és ital-higiéniái előírásokon felül további, különleges higiéniai szabályok betartása szükséges esetükben, amely szabályokat a 853/2004/EK rendelet határozza meg.³² Jelen tanulmánynak nem tárgya a higiéniai előírások elemzése, azonban a rendelet tárgyi hatálya szempontjából jelentős *állati eredetű termékek* fogalmának ismertetése igen. A 853/2004/EK rendelet I. mellékletének 8.1. pontja alapján „*állati eredetű termékek*:

- *állati eredetű étel- és ital-termékek, beleértve a mézet és a vért;*
- *emberi fogyasztásra szánt élő kagylók, élő tüskésbőrűek, élő zsákállatok és élő tengeri csigák;*

és

- *egyéb állatok, amelyeket azzal a szándékkal készítenek elő, hogy*
- *azokat élve szállítsák a végső felhasználóhoz.”*

Ettől a meghatározástól el kell határoljuk a nem emberi fogyasztásra szánt *állati melléktermékek* fogalmát, amely a 1069/2009/EK rendeletben³³ kerül rögzítésre. Eszerint állati melléktermék alatt értjük az állatok teljes testét vagy testrészeit, az állati eredetű termékeket, vagy más, állatokból nyert termékeket, amelyeket nem emberi fogyasztásra szántak, beleértve a petesejteket, embriókat és a spermát is.³⁴ A rendelet (2) preambulumbekezdése alapján állati melléktermékek főként az emberi fogyasztásra szánt állatok levágásakor keletkeznek, az állati eredetű termékek, például tejtermékek előállításakor, valamint az elhullott állatok ártalmatlanítása és a járványvédelmi intézkedések következtében.

³⁰ 852/2004/EK rendelet 4. cikk. (1)–(2) bekezdés.

³¹ 852/2004/EK rendelet I. melléklet (1) a)–c), illetőleg Útmutató 3.7. pont.

³² Az Európai Parlament és a Tanács 853/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az állati eredetű étel- és ital-termékek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról, HL L 139., 2004.04.30., pp. 55–205.

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 1069/2009/EK rendelete (2009. október 21.) a nem emberi fogyasztásra szánt állati melléktermékekre és a belőlük származó termékekre vonatkozó egészségügyi szabályok megállapításáról és az 1774/2002/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 300., 2009.11.14., pp. 1–33.

³⁴ 1069/2009/EK rendelet 3. cikk 1. pont.

*Állati melléktermékekből származó termékek pedig az „állati melléktermékek egy- vagy többlépéses kezelésével, átalakításával vagy feldolgozásával kapott termékek”.*³⁵ Az állati melléktermékek, illetőleg az azokból származó termékek emberi fogyasztásra nem használhatók fel.³⁶

A növényi eredetű élelmiszer vonatkozásában a „növény” és a „növényi termék” fogalmak bírnak relevanciával. A növénykárosítókkal szembeni védekező intézkedésekről szóló (EU) 2016/2031 rendelet³⁷ alapján „növények: az élő növények és a következő élő növényi részek:

- a) a botanikai értelemben vett mag, a nem elvetésre szántak kivételével;
- b) a botanikai értelemben vett termékek;
- c) zöldségfélék;
- d) gumók, hagymagumók, hagymák, rizómák, gyökerek, gyökértörzsek, sztolók;
- e) hajtások, szárak, indák;
- f) vágott virágok;
- g) leveles vagy levéltelen ágak;
- h) a leveleiket megtartó kivágott fák;
- i) levelek, lombzat;
- j) növényi szövettényeszetek, beleértve a sejttényeszeteket, a csiraplazmát, a merisztémákat, a kiméra klónokat, a mikroszaporítással előállított anyagokat;
- k) élő pollen és spórák;
- l) rügyek, szemzőhajtások, dugványok, oltóvesszők, oltványok”.

A növényi termékek pedig „olyan növényi eredetű, feldolgozatlan anyagok és olyan feldolgozott termékek, amelyek akár saját jellegüknél, akár feldolgozásuk jellegénél fogva zárlati károsítók elterjedésének kockázatát rejthetik”.

Látható, hogy a fenti fogalmak nem tartalmazzák az emberi fogyasztásra való utalást, azaz a növényi eredetű élelmiszernél tágabb definíciók. Itt kell megjegyezni azt is, hogy a növények betakarítás előtt még abban az esetben sem minősülnek jogilag élelmiszernek, ha azokat emberi fogyasztás céljából termesztik.⁴⁰

A témához szorosan kapcsolódó kérdés, hogy a *vetőmag* élelmiszernek minősül-e, hiszen ennek megválaszolása alapjaiban határozza meg a vetőmaghoz kapcsolódó gazdasági tevékenységekre alkalmazandó jogszabályok körét. A Kúria Kfv.II.37.250/2013/6. számú ítéletében foglalkozott a felvetett minősítési kérdéssel. Az alapul fekvő ügyben⁴¹ importból

³⁵ 1069/2009/EK rendelet 3. cikk 2. pont.

³⁶ Az állati melléktermékek kategorizálásával kapcsolatosan lásd az EU Bíróságának Toropet Ltd. kontra Landkreis Greiz ügyben hozott ítéletét (C-836/19. sz. ügy). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62019CJ0836&qid=1687783418870> (2023.03.03.).

³⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/2031 rendelete (2016. október 26.) a növénykárosítókkal szembeni védekező intézkedésekről, a 228/2013/EU, a 652/2014/EU és az 1143/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 69/464/EGK, a 74/647/EGK, a 93/85/EGK, a 98/57/EK, a 2000/29/EK, a 2006/91/EK és a 2007/33/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről; HL L 317., 2016.11.23., pp. 4–104.

³⁸ (EU) 2016/2031 rendelet 2. cikk 1. pont.

³⁹ (EU) 2016/2031 rendelet 2. cikk 2. pont.

⁴⁰ 178/2002/EK rendelet 2. cikk kivételi kör c) pont.

⁴¹ Az ügyben a felperes az alpereshez fordult az importból származó vetőmagtétel GMO mentességre vonatkozó minősítése céljából. A mintavételt követően az alperes a Központi Vetőmagvizsgáló Laboratóriumában a mintát

származó kukorica vetőmag GMO mentességére vonatkozó laboratóriumi vizsgálat, pontosabban a vizsgálatot végző Központi Vetőmagvizsgáló Laboratórium akkreditációjának hiánya miatt vált szükségessé annak eldöntése, hogy a vetőmag tekintetében irányadóak-e az élelmiszerjogi jogszabályok. Az eljáró elsőfokú bíróság a vizsgálatot az élelmiszerjogi jogszabálynak minősülő – azóta már hatályon kívül helyezett – 882/2004/EK rendelet⁴² alapján minősítette hatósági ellenőrzésnek. A rendelet 2. cikk 1. pontja szerint „*hatósági ellenőrzés az illetékes hatóság vagy a Közösség által végzett bármilyen típusú ellenőrzés, amelynek célja a takarmány- és élelmiszerjog, valamint az állat-egészségügyi és az állatok kíméletére vonatkozó szabályok betartásának vizsgálata*”. A rendelet 12. cikkének (2) bekezdése szerint az eljáró hatóságok csak olyan laboratóriumot jelölhettek ki vizsgálat elvégzésére, amelyek az Európai Szabványokkal összhangban történt akkreditációval rendelkeztek. Ennek a rendelkezésnek a hatóság részéről való megsértését állapította meg az elsőfokú bíróság. A hatóság, mint alperes felülvizsgálóti kérelmében vitatta a 882/2004/EK rendelet, illetőleg a bíróság által még hivatkozott 619/2011/EU rendelet⁴³ alkalmazhatóságát, kifejtve, hogy ezen közösségi jogszabályok az élelmiszerekre és takarmányokra, illetve az azokra irányadó szabályok betartásával kapcsolatos hatósági ellenőrzésekre vonatkoznak, így a jelen ügy tárgyát képező vetőmag nem tartozik hatályuk alá. A Kúria a felülvizsgálóti kérelemben foglaltakkal kapcsolatban megállapította, hogy „*nincsen olyan európai közösségi vagy magyar jogszabályi rendelkezés, amely alapján a tárgyi vetőmagtétel takarmánynak vagy élelmiszernek lenne minősíthető. Ezt egyébként az érintett jogi szabályozás egész rendszere is alátámasztja és ilyen irányú bizonyítás sem folyt az eljárásban. Nem volt helye ezért a jelen ügyben a takarmány- és élelmiszerjog területét érintő szabályozást tartalmazó jogszabályok, így a 882/2004/EK rendelet és a 619/2011/EU rendelet alkalmazásának*”.

Visszatérve a 853/2004/EK rendelet tárgyi hatályának kérdésköréhez. A rendeletben szabályozott, szigorúbb higiéniai követelmények, a rendelet ellenkező előírása hiányában a nem vonatkoznak a mind növényi eredetű termékeket, mind pedig feldolgozott állati eredetű termékeket tartalmazó élelmiszerek gyártására.⁴⁴ A kapcsolódó útmutató szerint az ilyen élelmiszereknek a rendelet hatályából történő kizárása azon a megfigyelésen alapul, hogy az állati eredetű összetevő által hordozott kockázat a 852/2004/EK rendelet szabályainak végrehajtásával anélkül ellenőrizhető, hogy részletesebb egyedi követelmények

megvizsgálta és a 2011. április 15-én készült jegyzőkönyvével megállapította, hogy az a CaMV 35S screening kvalitatív PCR módszerrel 0,1%-os kimutatási határ mellett pozitív. Az alperes a tárgyi kukorica vetőmagtételt 2011. április 15. napján hatósági zár alá helyezte. Az alperes a 2011. augusztus 9-én kelt 04.1/4932/2011. számú határozatával a felperest az ... ipartelep birtokában lévő H-1-097/1309. fémzárszámú kukorica vetőmagtételből származó, hatósági zár alatt lévő 4019 kg, 230 zsák PR37F73 fajtájú vetőmag 2011. augusztus 19. napjáig történő megsemmisítésére kötelezte. A Központi Vetőmagvizsgáló Laboratórium a vizsgálat elvégzésének időpontjában, 2011. április 15-én nem rendelkezett akkreditációval.

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács 882/2004/EK rendelete (2004. április 29.) a takarmány- és élelmiszerjog, valamint az állat-egészségügyi és az állatok kíméletére vonatkozó szabályok követelményeinek történő megfelelés ellenőrzésének biztosítása céljából végrehajtott hatósági ellenőrzésekről; HL L 165., 2004.4.30., pp. 1–141.; nem hatályos jogszabály.

⁴³ A Bizottság 619/2011/EU rendelete (2011. június 24.) a takarmányok hatósági ellenőrzése során alkalmazott mintavételi és vizsgálati módszereknek a géntechnológiával módosított anyagok – amelyek esetében az engedélyezési eljárás függőben van vagy amelyek esetében az engedély lejárt – jelenléte tekintetében történő megállapításáról EGT-vonatkozású szöveg; HL L 166., 2011.6.25., p. 9.

⁴⁴ Lásd Útmutató az állati eredetű élelmiszerek higiénijéről szóló 853/2004/EK rendelet bizonyos rendelkezéseinek végrehajtásáról. p. 4. Forrás: <https://elelmiszerlanc.kormany.hu/eu-utmutatok> (2023.03.16.).

alkalmazására volna szükség. A 853/2004/EK rendelet azonban egyértelműen kimondja, hogy a 853/2004/EK rendelet hatálya alól jellegüknél fogva kizárt, növényi eredetű termékeket és feldolgozott állati eredetű termékeket tartalmazó élelmiszerekben felhasznált feldolgozott állati eredetű termékeket a 853/2004/EK rendelet követelményeivel összhangban kell beszerezni és kezelni.⁴⁵ Az Útmutató alapján azonban abból még nem következik automatikusan az 1. cikk (2) bekezdés szerinti kivételi kör alkalmazhatósága, ha egy feldolgozott állati eredetű termékhez növényi eredetű terméket adnak.⁴⁶ Az Útmutató III. melléklete alapján a 852/2004/EK és a 853/2004/EK rendeletek hatálya az alábbiak szerint határolható el:

- a 852/2004/EK rendelet hatálya alá tartoznak a növényi eredetű élelmiszereknek feldolgozott állati élelmiszerekkel történő összeállítása és további feldolgozása,⁴⁷ illetőleg összeállítása és ilyenként történő forgalmazása;⁴⁸
- a 853/2004/EK rendelet hatálya alá tartoznak a növényi eredetű élelmiszereknek feldolgozatlan állati élelmiszerekkel történő összeállítása és további feldolgozása,⁴⁹ illetőleg összeállítása és ilyenként történő forgalmazása.⁵⁰

A jelen tanulmány keretében két további irányban mutatok be elhatárolási kérdéseket. Egyrészt az élelmiszer fogalmához kapcsolódóan, annak keretein belül érdemes tisztázni az új élelmiszer, a fogyasztásra kész élelmiszer, az étel és a vendéglátó-ipari termék fogalmát, másrészt az élelmiszer fogalmi keretein kívülre tekintve elhatárolandó a gyógyszer és a speciális gyógyászati célra szánt élelmiszer kategóriái.

Az első körbe tartozó meghatározásokat különböző jogszabályokban találjuk meg, ami az előző témákhoz hasonlóan jól tükrözi az élelmiszerjog összetettségét. Az (EU) 2015/2283 rendelet⁵¹ alapján „*új élelmiszer bármely olyan élelmiszer, amely 1997. május 15. előtt az Unión belül nem került jelentős mértékben emberi fogyasztásra történő felhasználásra (a*

⁴⁵ 853/2004/EK 1. cikk (2) bekezdés; az Útmutató példákat is hoz ezen termékekre vonatkozóan az alábbiak szerint – lásd Útmutató 5. oldal –

- a fagylalt előállításához felhasznált tejpport a 853/2004/EK rendelettel összhangban kell beszerezni, a fagylaltok gyártása azonban a 852/2004/EK rendelet hatálya alá tartozik;
- a pizza előállításához felhasznált feldolgozott állati eredetű termékeket, mint pl. a húst, a tejtermékeket és/vagy halászati termékeket, a 853/2004/EK rendelettel összhangban kell beszerezni, de a pizza előállítása a 852/2004/EK rendelet hatálya alá tartozik;
- a feldolgozott termékekből és zöldségből álló, fogyasztásra kész ételek előállításához felhasznált húst és/vagy tejtermékeket a 853/2004/EK rendelettel összhangban kell beszerezni, de az említett, fogyasztásra kész ételek előállítása a 852/2004/EK rendelet hatálya alá tartozik;
- a majonéz előállításához felhasznált tojástermékeket a 853/2004/EK rendelettel összhangban kell beszerezni, a majonéz gyártása azonban a 852/2004/EK rendelet hatálya alá tartozik.

⁴⁶ Az Útmutató szerinti példák

- azok a sajtok, amelyekhez fűszernövényeket adnak, illetve azok a joghurtok, amelyekhez gyümölcsöt adnak hozzá, tejtermékek maradnak, és gyártásukat a 853/2004/EK rendelet szerint kell végezni;
- azok a kolbászfélék, amelyekhez fokhagymát vagy szóját adnak, hústermékek maradnak, és gyártásukat a 853/2004/EK rendelet szerint kell végezni.

⁴⁷ Pl. zöldségből és feldolgozott húsból készült zöldségkonzerv – Útmutató III. melléklet 1. sor 2. oszlop.

⁴⁸ Pl. feldolgozott tejből (hőkezelt tej, tejpör) készült jégkrémek gyártása – Útmutató III. melléklet 2. sor 2. oszlop.

⁴⁹ Pl. zöldségből és friss húsból készült zöldségkonzerv – Útmutató III. melléklet 3. sor 2. oszlop.

⁵⁰ Pl. nyers húsnyárs zöldségekkel történő összeállítása – Útmutató III. melléklet 4. sor 2. oszlop.

⁵¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2283 rendelete (2015. november 25.) az új élelmiszerekről, az 1169/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 258/97/EK európai parlamenti

tagállamok uniós csatlakozásának időpontjaitól függetlenül)”.⁵² Ezen alapvető fogalmi fel-tételhez a jogszabály további, vagylagos feltételeket csatol, amelyek közül legalább egynek még meg kell felelnie az adott élelmiszernek ahhoz, hogy új élelmiszernek minősüljön.⁵³ Élelmiszerbiztonsági és egyúttal versenyjogi szempontból is kiemelt jelentőségű, hogy egy élelmiszer jogilag új élelmiszer kategóriába esik-e, ugyanis az Európai Unió belül csak az engedélyezett és az uniós jegyzékbe felvett új élelmiszerek hozhatók forgalomba önmagukban vagy használhatók fel élelmiszerekben. Jól szemlélteti a minősítés jelentőségét és annak nehézségét az Európai Unió Bíróságának C-141/22. számú ügyben (TLL The Longevity Labs GmbH kontra Optimize Health Solutions mi GmbH és BM), 2023 májusban hozott ítélete.⁵⁴ Az ítélet már csak azért is „kuriózum”, mert a kapcsolódó főtanácsnoki indítvány⁵⁵ szerint, ez az első előzetes döntéshozatal iránti kérelem, amely lehetőséget kínált

és tanácsi rendelet és az 1852/2001/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 327., 2015.12.11., pp. 1–22.

⁵² (EU) 2015/2283 rendelet 3. cikk (2) bekezdés a) pont.

⁵³ Összesen tíz ilyen feltétel került meghatározásra az alábbiak szerint:

- i. új vagy szándékosan módosított molekulaszervezetű élelmiszerek, amennyiben e szerkezetet az Unió belül 1997. május 15. előtt nem használták élelmiszerként vagy élelmiszerben;
- ii. mikroorganizmusokból, gombákból vagy algákból álló, azokból izolált vagy előállított élelmiszerek;
- iii. ásványi eredetű anyagokból álló, azokból izolált vagy előállított élelmiszerek;
- iv. növényekből vagy azok részeiből álló, azokból izolált vagy előállított élelmiszerek, kivéve, ha az élelmiszer korábbi, élelmiszerként történő biztonságos felhasználásának hagyománya van az Unió belül, és olyan növényből vagy -fajtából áll, izolálták vagy állították elő, amelyet:
 - az Unió belül 1997. május 15. előtt élelmiszer előállítására használt, hagyományos szaporítási gyakorlatok alapján állítottak elő, vagy
 - az Unió belül 1997. május 15. előtt élelmiszer előállítására nem használt, nem hagyományos szaporítási gyakorlatok alapján állítottak elő, amennyiben e gyakorlatok az élelmiszerek összetételében vagy szerkezetében nem idéznek elő olyan számottevő változásokat, amelyek hatással vannak azok tápértékére, az anyagcserére vagy a bennük található nemkívánatos anyagok mennyiségére;
- v. állatokból vagy részekből álló, azokból izolált vagy azokból előállított élelmiszerek, az 1997. május 15. előtt az Unió belül élelmiszer előállítására alkalmazott hagyományos tenyésztési gyakorlatokkal kitenyésztett állatok kivételével, amennyiben az ilyen állatokból előállított élelmiszerek korábbi, élelmiszerként történő biztonságos felhasználásának hagyománya van az Unió belül;
- vi. állatokból, növényekből, mikroorganizmusokból, gombákból vagy algákból származó sejt- vagy szövetkultúrákból álló, azokból izolált vagy előállított élelmiszerek;
- vii. az Unió belül élelmiszer előállítására 1997. május 15. előtt nem használt előállítási eljárás során létrejött élelmiszerek, amely eljárás az élelmiszerek összetételében vagy szerkezetében olyan számottevő változásokat idéz elő, amelyek hatással vannak azok tápértékére, az anyagcserére vagy a bennük található nemkívánatos anyagok mennyiségére;
- viii. az e bekezdés f) pontjában meghatározott mesterséges nanoanyagokból álló élelmiszerek;
- ix. a 2002/46/EK irányelvvel, az 1925/2006/EK rendelettel vagy a 609/2013/EU rendelettel összhangban használt vitaminok, ásványi anyagok és egyéb anyagok, amennyiben:
 - az előállításukhoz e bekezdés a) pontja vii. alpontjában említett, az Unió belül 1997. május 15. előtt élelmiszer előállítására nem használt előállítási eljárást alkalmaztak; vagy
 - az e bekezdés f) pontjában meghatározott mesterséges nanoanyagot tartalmaznak vagy abból állnak;
- x. az Unió belül 1997. május 15. előtt kizárólag étrend-kiegészítőkből használt élelmiszerek, amelyeket a 2002/46/EK irányelv 2. cikkének a) pontja szerinti étrend-kiegészítőktől eltérő élelmiszerekben szándékoznak felhasználni.

⁵⁴ Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62022CJ0141&qid=1687783418870> (2023.05.04.).

⁵⁵ M. Campos Sánchez-Bordona főtanácsnok indítványa. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62022CC0141&qid=1687783418870> (2023.05.04.).

a Bíróság számára, hogy először értelmezze az új élelmiszerek Unión belüli forgalomba hozatalát szabályozó (EU) 2015/2283 rendeletet. A tényállás szerint a vitatott termék egy magas spermidin-tartalmú hajdinacsíra-örlemény volt, melynek gyártója az Optimize Health Solutions mi GmbH. A keresetet indító TLL The Longevity Labs GmbH azt állította, hogy „egy „új élelmiszerről” van szó, amely – a 2015/2283 rendelet 6. cikkének (2) bekezdése szerint – előzetes engedélyhez és az uniós jegyzékbe való felvételhez kötött, amelyek nem állnak rendelkezésre. Ezek nélkül az Optimize Health magatartása tisztességtelen versenymagatartásnak minősül”.⁵⁶ A jogesetben nem volt kérdéses, hogy maga a vitatott termék az alapfeltétel tekintetében új élelmiszernek minősül, azaz nem került sor „emberi fogyasztásra történő, jelentős mértékű felhasználására az Unión belül [...] 1997. május 15. előtt”. A jogértelmezési kérdések a szükséges második feltétel fennállására vonatkozóan kerültek kifejtésre. Jelen tanulmány kereteit szűzfeszíténe ezen értelmezési kérdések, illetve az azokra adott válaszok ismertetése, a tisztelt olvasó a lábjegyzetben hivatkozott elérhetőségeken a teljes ítéletet, illetőleg a főtanácsnoki indítványt is megismerheti.

A fogyasztásra kész élelmiszer, az étel és a vendéglátó-ipari termék kategóriák az élelmiszerek olyan formáját jelölik, amely formában azok a végső fogyasztó számára elérhető válnak, ahogy azokat a végső fogyasztók számára kínálják.

*Fogyasztásra kész élelmiszer „olyan élelmiszert jelent, amelyet az előállító vagy gyártó közvetlen emberi fogyasztásra szán anélkül, hogy szükség lenne hőkezelésre vagy más további olyan kezelésre, amely a szóban forgó mikroorganizmusokat elpusztítja vagy mennyiségüket elfogadható szintre csökkenti”.*⁵⁷ A fogyasztásra készség jelöli jogilag, hogy az adott élelmiszer a természetese, előállítása, gyártása során eljutott arra a szintre, amelyet követően az előállítónak már nincs ráhatása az élelmiszerbiztonsági kockázatok kiküszöbölésére, így ehhez a fázishoz elengedhetetlen olyan kritériumok meghatározása, amelyek teljesülése esetén lehet csak egy adott terméket fogyasztásra alkalmassá minősíteni.

A másik két fogalom meghatározását nemzeti jogszabályokban leljük fel. *Étel* alatt az „alapanyagokból, illetve feldolgozott élelmiszerekből konyhatechnológiai műveletek vagy azok részműveletei útján készített, vagy közvetlen fogyasztásra kész élelmiszer, beleértve az italokat és a cukrászati készítményeket is”⁵⁸ értjük. Míg a *vendéglátó-ipari termék* „olyan étel, ital (az ivóvíz kivételével), cukrászati, hidegkonyhai készítmény, beleértve a közvetítés keretében előállított ételt is, amelyet elsősorban az előállítás helyén, illetve ideiglenes árusítóhelyen vagy tálalókonyhán szolgálnak ki, valamint közvetítő vállalkozás nélkül, fogyasztói kiszolgálásban házhoz szállítva értékesítenek vagy egyéb jogszabályban megadott korlátok szerint kiskereskedelmi létesítményen keresztül értékesítenek a végső fogyasztónak”.⁵⁹

A tanulmány utolsó elhatárolási példájával arra kívánok rámutatni, hogy milyen szűk a határvonal bizonyos esetekben az élelmiszer, illetve az élelmiszernek nem minősíthető termék között és ebből eredően az elhatárolás milyen eltérő jogkövetkezményeket eredményez. A konkrét jogi kérdés az Európai Unió Bíróságának C-760/21. számú ügyén⁶⁰

⁵⁶ Lásd ítélet 7. pont.

⁵⁷ A Bizottság 2073/2005/EK rendelete (2005. november 15.) az élelmiszerek mikrobiológiai kritériumairól; HL L 338., 2005.12.22., pp. 1–26.; 2. cikk g) pont.

⁵⁸ 62/2011. (VI. 30.) VM rendelet a vendéglátó-ipari termékek előállításának és forgalomba hozatalának élelmiszerbiztonsági feltételeiről 2. § (1) bekezdés 8. pont.

⁵⁹ 2008. évi XLVI. tv. az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről Melléklet 21. pont.

⁶⁰ Forrás <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0760&qid=1687783418870> (2023.05.16.).

keresztül vezethető le. A jogeset központi kérdése a speciális gyógyászati célra szánt élelmiszer és a gyógyszer fogalmi elhatárolása volt, amely kérdés azért jelentős, mert teljesen eltérő jogszabályi környezet és engedélyezési eljárás alkalmazandó az élelmiszere, illetőleg a gyógyszerre, amely utóbbi nem minősül élelmiszernek.⁶¹ A jogvitában érintett Kwizda Pharma GmbH négy termékre vonatkozóan kérelmezett forgalmazási engedélyt, mint speciális gyógyászati célra szánt élelmiszer. A *speciális gyógyászati célra szánt élelmiszer* „*olyan különleges eljárással vagy összetétellel készült élelmiszer, amely betegek – köztük csecsemőkorú betegek – étrendi ellátására szolgál, és kizárólag orvosi felügyelet mellett használható; ezen élelmiszer olyan betegek kizárólagos vagy részleges táplálására szolgál, akiknél a normál élelmiszerek vagy bizonyos azokban lévő tápanyagok vagy metabolitjaik felvétele, emésztése, felszívódása, feldolgozása vagy kiválasztása korlátozott, csökkent vagy zavart, vagy akiknél más orvosilag meghatározott tápanyagszükséglet áll fenn, amelynek étrendi ellátása nem oldható meg kizárólag a normál étrend megváltoztatásával*”.⁶² A kérelem alapján a termékek összetevői megakadályozzák a baktériumok megtapadását a húgyutak nyálkahártyáján, és ezért húgyúti fertőzések esetén javasoltak. Az engedélyező hatóság megtagadta a termékek speciális gyógyászati célra szánt élelmiszerként való forgalomba hozatalát állítva, hogy ezek a termékek nem élelmiszerek, mivel az állítólagos hatást kiváltó összetevők, nevezetesen a D-mannóz és a tőzegáfonya nem az emésztőcsatornában történő felvétel útján, hanem a vese kiválasztótevékenységére gyakorolt hatásuk révén fejtik ki hatásukat.

A Bíróság az elé került elhatárolási kérdéssel kapcsolatosan az ítéletében elvi élel emelte ki, hogy speciális gyógyászati célra szánt élelmiszerek olyan élelmiszerek, amelyek célja a betegek táplálkozási igényeinek kielégítése, nem pedig emberi betegségek kezelése vagy megelőzése, vagy farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatások kiváltása révén az ember valamely élettani funkciójának helyreállítása, javítása vagy módosítása, illetve az orvosi diagnózis felállítása.⁶³ Így a speciális gyógyászati célra szánt élelmiszerek önmagukban nem teszik lehetővé a betegség, a rendellenesség vagy az egészségügyi probléma elleni küzdelmet, hanem azokat sajátos táplálkozási rendeltetés jellemzi. Ha a beteg számára valamely termék fogyasztása általános előnyt biztosít, mivel az azt alkotó anyagok

⁶¹ 178/2002/EK rendelet 2. cikk alapján nem minősülnek „élelmiszernek” a következők:

- a) takarmány;
- b) élőállat, kivéve a forgalomba hozatalra előkészített, emberi fogyasztásra szánt állatok;
- c) növények a betakarítás előtt;
- d) gyógyszerek, a 65/65/EGK és a 92/73/EGK tanácsi irányelv értelmében;
- e) kozmetikai termékek, a 76/768/EGK tanácsi irányelv értelmében;
- f) dohány és dohánytermékek, a 89/622/EGK tanácsi irányelv értelmében;
- g) kábítószeres és pszichotróp anyagok, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeresekről szóló 1961. évi Egyeséges egyezmény, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a pszichotróp anyagokról szóló 1971. évi Egyeséges egyezmény értelmében;
- h) szermaradványok és szennyezések.

⁶² Az Európai Parlament és a Tanács 609/2013/EU rendelete (2013. június 12.) a csecsemők és kisgyermekek számára készült, a speciális gyógyászati célra szánt, valamint a testtömeg-szabályozás céljára szolgáló, teljes napi étrendet helyettesítő élelmiszerekről, továbbá a 92/52/EGK tanácsi irányelv, a 96/8/EK, az 1999/21/EK, a 2006/125/EK és a 2006/141/EK bizottsági irányelv, a 2009/39/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 41/2009/EK és a 953/2009/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről EGT-vonatkozású szöveg, HL L 181., 2013.6.29., pp. 35–56.; 2. cikk (1) bekezdés g) pont.

⁶³ Ítélet 29. pont.

hozzájárulnak valamely betegség megelőzéséhez, enyhítéséhez vagy gyógyításához, a termék rendeltetése nem e beteg táplálása, hanem a gyógyítása, valamely betegség megelőzése, vagy farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatások kiváltása révén az ember valamely élettani funkciójának helyreállítása, javítása vagy módosítása, ami amellet szól, hogy e termék nem minősülhet speciális gyógyászati célra szánt élelmiszernek.⁶⁴ A Bíróság egyúttal garanciális jelleggel kiemelte, hogy a termékek helyes minősítésével kapcsolatos kétségek esetén a gyógyszerekre vonatkozó uniós jog alkalmazásának ad elsőbbséget, ami – a gyógyszerekre vonatkozó jogból eredő, a termékek forgalomba hozatalára vonatkozó magasabb követelmények miatt – szintén összhangban van az emberi egészség magas szintű védelmének az EUMSZ 168. cikkben kitűzött céljával.⁶⁵

⁶⁴ Ítélet 30–31. pont.

⁶⁵ Ítélet 34. pont.